

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASI

QODIRJONOV ZAFARJON

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI

YO'NALISHI KURSANTI

VOXOBJONOV DILMUROD

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI O'QITUVCHISI

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI

Profilaktika inspektorining “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimi asosida profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirishda IIO sohaviy xizmatlari hamda mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorligi

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorining “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlari asosida profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirishdagi o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Ichki ishlar organlarining sohaviy xizmatlari hamda mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorlik mexanizmlari, ularning asosiy yo‘nalishlari va samaradorligi tahlil qilingan. Maqolada hududlarda jinoyatchilikni barvaqt oldini olish, aholi xavfsizligini ta‘minlash, muammoli oilalar bilan ishlash hamda ijtimoiy profilaktika tizimini takomillashtirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijasida profilaktika ishlarini samarali tashkil etishda kompleks yondashuv va hamkorlik muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar : profilaktika inspektori, xavfsiz hovli, xavfsiz xonadon, huquqbuzarlik profilaktikasi, ichki ishlar organlari, sohaviy xizmatlar, mahalla

yettiligi, o‘zaro hamkorlik, jinoyatchilikni oldini olish, kriminogen vaziyat, muammoli oilalar, profilaktik tadbirlar, jamoat xavfsizligi, ijtimoiy profilaktika

Bugungi kunda jamiyatda tinchlik va osoyishtalikni ta’minlash, jinoyatchilikning oldini olish hamda huquqbuzarliklarni barvaqt bartaraf etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorining faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlari asosida olib borilayotgan ishlar hududlarda barqaror ijtimoiy muhitni shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

1) “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlarining mazmun-mohiyati

2) “Xavfsiz hovli” tizimi ko‘p qavatli uylar va umumiy foydalaniladigan hududlarda xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, bunda videokuzatuv vositalari, yoritish tizimlari va kirish-chiqishni nazorat qilish muhim o‘rin tutadi.

3) “Xavfsiz xonadon” tizimi esa har bir oila bilan individual ishlash, ularning ijtimoiy holatini o‘rganish va muammolarni erta aniqlash orqali huquqbuzarliklarning oldini olishni nazarda tutadi.

Bugungi kunda O‘zbekistonda jamoat xavfsizligini ta’minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikka qarshi kurashishda profilaktika tizimini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlari orqali aholi yashash joylarida barqaror ijtimoiy muhitni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda profilaktika inspektorining ichki ishlar organlari (IIO) sohaviy xizmatlari hamda mahalla yettiligi bilan hamkorligi asosiy omillardan biri sanaladi.

“Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlari — bu jinoyatchilikni erta aniqlash, uning sabab va sharoitlarini bartaraf etish, aholi bilan manzilli ishlashga qaratilgan kompleks profilaktik mexanizmdir. Ushbu tizimlar O‘zbekiston

Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonuni asosida amalga oshiriladi.

1-profilaktika subyektlari o‘zaro hamkorlikda ishlashi shart;

2-huquqbuzarliklarning oldini olishda individual yondashuv muhim;

3-aholi bilan doimiy muloqot va monitoring olib borish talab etiladi.

Profilaktika inspektori ushbu tizimda markaziy figuradir. U hududdagi kriminogen vaziyatni o‘rganadi, xavf guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlaydi va ularga nisbatan profilaktik chora-tadbirlar qo‘llaydi.

Amaliy muammolar

Amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, quyidagi muammolar mavjud:

1. Hamkorlikning yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligi IIO sohaviy xizmatlari (jinoyat qidiruv, patrul-post xizmati, yo‘l harakati xavfsizligi va boshqalar) hamda mahalla yettiligi o‘rtasida axborot almashinuvi tizimli emas.
2. Mahalla yettiligining faoliyati samaradorligi pastligi Ba’zi hollarda mahalla raisi, xotin-qizlar faoli, yoshlar yetakchisi va boshqalar o‘z vazifalarini to‘liq bajarmaydi.
3. Axborot texnologiyalaridan yetarli foydalanilmasligi “Xavfsiz hovli” tizimida videokuzatuv, raqamli monitoring imkoniyatlari to‘liq joriy etilmagan hududlar mavjud.
4. Aholining huquqiy ongi pastligi Fuqarolar ko‘pincha profilaktik tadbirlarda passiv ishtirok etadi.

5. Profilaktika inspektorlarining yuklamasi yuqoriligi
Bir inspektorga katta hudud biriktirilganligi sababli individual ishlash sifati pasayadi.

Nazariy va amaliy yechimlar

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi choralarni taklif etish mumkin:

1. Integratsiyalashgan hamkorlik tizimini yaratish
IIO xizmatlari va mahalla yettiligi o'rtasida yagona elektron platforma joriy etilib, real vaqt rejimida axborot almashinuvi yo'lga qo'yilishi zarur.
2. Mahalla yettiligi faoliyatini kuchaytirish
Ularning javobgarligini oshirish, muntazam o'qitish va rag'batlantirish tizimini joriy etish lozim.
3. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish
Har bir hovli va ko'p qavatli uylarda videokuzatuv tizimlarini kengaytirish, sun'iy intellekt asosida xavfli vaziyatlarni aniqlash tizimini ishlab chiqish.
4. Aholi bilan ishlashni kuchaytirish
Huquqiy targ'ibot ishlarini zamonaviy usullarda (ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar) olib borish.
5. Profilaktika inspektorlari sonini optimallashtirish
Hududlar kesimida yuklamani qayta ko'rib chiqish va yordamchi xodimlar institutini joriy etish.
6. Individual profilaktika choralari kuchaytirish
Har bir xavf guruhidagi shaxs bilan alohida ishlash rejalari ishlab chiqilishi lozim.

Профилактика инспектори o‘z hududida quyidagi asosiy vazifalarni amalga oshiradi:

- Kriminogen vaziyatni tahlil qilish va baholash
- Huquqbuzarlikka moyil shaxslarni aniqlash va ular bilan individual ishlash
- Aholi murojaatlarini o‘rganish va muammolarni bartaraf etish
- Profilaktik reydlar va targ‘ibot tadbirlarini tashkil etish
- Mahalla va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlikni mustahkamlash

Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonunning 2-bobida “Huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi organlar hamda muassasalar , ularning vakolatlari” keltirilgan bo‘lib , bular :

-7-modda. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi vakolatlari;

-8-modda. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi vakolatlari;

-9-modda. Huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi organlar va muassasalar tizimi keltirilgan:

-Ichki ishlar organlari;

-Prokuratura organlari;

-Davlat xavfsizlik xizmati organlari;

-O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti davlat xavfsizlik xizmati organlari;

- O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi organlari;
- O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
- Adliya organlari;
- Davlat bojxona xizmati organlari;
- Davlat soliq xizmati organlari
- Mehnat organlari;
- Ta'limni davlat tomonidan boshqarish organlari va ta'lim muassasalari;
- Davlat sog'liqni saqlash tizimini boshqarish organlari va sog'liqni saqlash muassasalari;
- O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muxitni muxofaza qilish davlat qo'mitasi organlari;
- O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi va uning hududiy bo'linmalari.

IIO sohaviy xizmatlari bilan hamkorlik

Profilaktika inspektori Ichki ishlar organlarining turli sohaviy xizmatlari bilan uzviy hamkorlikda faoliyat yuritadi. Jumladan:

-Jinoyat qidiruv xizmatlari bilan jinoyatchilikka moyil shaxslar bo'yicha ma'lumot almashiladi;

-Yo'l harakati xavfsizligi xizmati bilan hududda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan yo'l-transport hodisalarining oldi olinadi;

-Migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish xizmatlari bilan noqonuniy yashovchi shaxslar aniqlanadi;

-Patrul-post xizmati bilan jamoat tartibi saqlanadi.

Mazkur hamkorlik hududda tezkor va samarali profilaktik ishlarni olib borish imkonini yaratadi.

Mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorlik

Mahalla yettiligi — bu hududdagi ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim jamoaviy institut hisoblanadi. Ushbu tizim tarkibiga mahalla raisi, profilaktika inspektori, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli, ijtimoiy xodim, nuroniylar va boshqa vakillar kiradi.

Hamkorlikning asosiy yo‘nalishlari:

-Muammoli oilalarni aniqlash va ular bilan ishlash

-Yoshlar o‘rtasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish

-Oilaviy nizolarni bartaraf etish

-Ijtimoiy yordamga muhtoj fuqarolarni qo‘llab-quvvatlash

-Ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar o‘tkazish

Profilaktika chora-tadbirlari

Mazkur tizimlar asosida quyidagi profilaktika tadbirlari amalga oshiriladi:

-Xonadonbay o‘rganish va monitoring

-Profilaktik suhbatlar o‘tkazish

- Nazoratdagi shaxslar bilan individual ishlash
- Videokuzatuv va boshqa texnik vositalarni joriy etish
- Qo‘shma reydlar va targ‘ibot tadbirlarini tashkil etish

Profilaktika faoliyatini takomillashtirishning innovatsion modeli

Zamonaviy sharoitda huquqbuzarliklar profilaktikasini yanada takomillashtirish maqsadida “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlarini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish zarur hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan, muallif tomonidan “Raqamli profilaktika – Smart mahalla” innovatsion modeli taklif etiladi.

Mazkur model quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

1. “Raqamli profilaktika xaritasi” tizimi

Hududdagi barcha xonadonlar, fuqarolar va nazoratdagi shaxslar yagona elektron bazaga kiritiladi. Ushbu tizim orqali:

- kriminogen hududlar aniqlanadi;
- xavf darajasi bo‘yicha tahlil qilinadi;
- profilaktika inspektori real vaqt rejimida monitoring olib boradi.

2. Sun‘iy intellekt asosida xavfni prognozlash

Mazkur modelda sun‘iy intellekt elementlari qo‘llanilib:

- huquqbuzarlikka moyil shaxslar aniqlanadi;
- takroriy jinoyat sodir etish ehtimoli hisoblanadi;

-profilaktik chora-tadbirlar oldindan rejalashtiriladi.

3. “Mahalla – onlayn nazorat” platformasi

Fuqarolar mobil ilova orqali:

-murojaat yuborishi;

-shubhali holatlar haqida xabar berishi;

-profilaktika inspektori bilan bevosita aloqa qilishi mumkin bo‘ladi.

Bu esa aholining faol ishtirokini oshiradi.

4. “Xavfli oila indeksi” tizimi

Har bir oila uchun ijtimoiy holat, nizolar, ishsizlik va boshqa omillar asosida maxsus indeks belgilanadi.

Natijada:

-muammoli oilalar erta aniqlanadi;

-individual profilaktika kuchaytiriladi.

5. Integratsiyalashgan hamkorlik tizimi

Ichki ishlar organlari, mahalla va boshqa tashkilotlar o‘rtasida yagona axborot tizimi yaratiladi.

Bu:

-axborot almashuvini tezlashtiradi;

-byurokriyani kamaytiradi;

-qaror qabul qilishni tezlashtiradi.

Innovatsion modelning afzalliklari

Taklif etilayotgan model quyidagi ustunliklarga ega:

- huquqbuzarliklarni oldindan aniqlash imkoniyati;
- inson omilini kamaytirish;
- profilaktika samaradorligini oshirish;
- zamonaviy texnologiyalar asosida boshqaruvni takomillashtirish.

Mazkur innovatsion yondashuv asosida profilaktika faoliyatini raqamlashtirish orqali “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlarini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Bu esa nafaqat huquqbuzarliklarni kamaytiradi, balki jamiyatda barqaror xavfsizlik muhitini yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorining “Xavfsiz hovli” va “Xavfsiz xonadon” tizimlari asosida olib borayotgan faoliyati jamiyatda tinchlik va xavfsizlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. IIO sohaviy xizmatlari hamda mahalla yettiligi bilan samarali hamkorlik esa ushbu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga xizmat qiladi. Bu esa o’z navbatida huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikni kamaytirish va aholining huquqiy ongini yuksaltirishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: “Yangi O‘zbekiston”, 2023 yil 30 aprel.

2. “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun, 2014 yil 14 may, O‘RQ-371.
3. “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonun, 2016 yil 16 sentyabr, O‘RQ-407.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6196-son Farmoni, 2021 yil 26 mart.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni, 2022 yil 28 yanvar.
6. Vazirlar Mahkamasining 652-son qarori, 2018 yil 15 avgust.
7. IIV Akademiyasi. “Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati”. – Toshkent, 2022.
8. IIV metodik qo‘llanma. – Toshkent, 2021.
9. www.lex.uz
10. www.iiv.uz